

Marijan Slabe (1932–2022)

Marijan Slabe je pripadal generaciji arheologov, ki je na strokovno pot stopila s študijem na Filozofski fakulteti v Ljubljani v petdesetih letih dvajsetega stoletja. To je bil čas novih možnosti, ki so se za slovensko arheologijo odprle po drugi svetovni vojni z ustanovitvijo stolice na univerzi in sekcije za arheologijo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, z izdajanjem časopisa *Arheološki vestnik* ter velikimi terenskimi izkopavanji na Ptujskem gradu, Bledu in v Stični, večalo se je tudi število muzejev. Študente nove generacije, Slabetove vrstnike, Elico Boltin, Toneta Kneza, Vero Kolšek, Petra Petruja, Sonjo Petru, Ljudmilo Plesničar, Ivana Puš in Mehtildo Urleb so povezovali spomini na drugo svetovno vojno, opravljena gimnazijska matura v trdih povojnih letih in zavzetost za arheologijo, ki se je takrat tako kot drugod tudi pri nas uveljavila kot samostojna veda. S študijem pod vodstvom profesorja Josipa Korošca so si pridobili naziv diplomiranega arheologa in v prihajajočih desetletjih s predanim strokovnim delom in številnimi raziskavami pomembno prispevali k razvoju slovenske arheologije.

Univerzitetno izobrazbo je Marijan Slabe zaključil z diplomsko nalogo *Neolit Grčije* (1959) in se po nekaj letih pedagoške službe zaposlil na Zavodu za ureditev stare Ljubljane. Delo na področju arheologije je začel leta 1964 v znameniti stavbi, ki se boči nad Karlovško cesto pri župnijski cerkvi sv. Jakoba. Od leta 1969 sta ustanova, preimenovana v Zavod za spomeniško varstvo Ljubljane, in Marijan Slabe kot odgovorni konservator skrbela za nepremično arheološko dediščino občine Ljubljana, številnih dolenjskih občin in Posavja. Objavi *Novo arheološko spomeniško območje v Ljubljani* in *Varovanje arheološkega spomenika v praksi* (Varstvo spomenikov XI, 1967, 10–12; Varstvo spomenikov XV, 1972, 21–26) sta odraz Slabetove službene

kariere in zavzetosti za arheološke spomenike. Kot edini arheolog v tej območni enoti ZVKDS je dobrih 25 let skrbel za pravno in dejansko varovanje arheoloških spomenikov, samostojno je izpeljal več terenskih raziskav (Dravljje in Šempeter v Ljubljani, Polhograjska gora) ter spodbujal muzejske arheologe, da so arheološke posege na ogroženih terenih opravili tudi sami.

Za njegovo specialistično usmeritev na širokem področju arheologije je bila ključna najdba več grobov, na katere so naleteli leta 1968 pri gradbenih delih pri Dravljah v Ljubljani. Po prejetem obvestilu je M. Slabe z odločnim ukrepanjem zavaroval najdišče in organiziral sistematično arheološko izkopavanje grobišča. Pod njegovim vodstvom so v dveh letih odkrili 49 skeletnih grobov iz obdobja preseljevanja ljudstev. O draveljskih najdbah je M. Slabe poročal že leta 1968 na mednarodnem kolokviju o zgodnjem srednjem veku v Kranju (*Arheološki vestnik* 21–22, 1970–1971, 141–150). Grobišče je opredelil kot vzhodnogotsko, kar je bilo mogoče sklepati po dragocenih kosih noše, pozornost so vzbujale tudi umetno preoblikovane lobanje nekaterih pokopanih. Monografija o grobišču je bila objavljena leta 1975 v seriji Narodnega muzeja *Situla* (M. Slabe, *Dravljje, grobišče iz časov preseljevanja ljudstev*). Nova odkritja so v veliki meri zaznamovala raziskovalno delo konservatorja, ki je leta 1977 pridobil znanstveni naziv doktorja arheologije z disertacijo *Draveljska nekropola in njen delež pri proučevanju vzhodnogotskega obdobja na Slovenskem*.

Arheološkim temam iz poznoantičnega obdobja se je M. Slabe poznavalsko in pogosto posvečal tudi po odkritju nekropole v Dravljah. V *Arheološkem vestniku* so izšli njegovi članki o poznoantičnem grobu iz Dan pri Starem trgu (*Arheološki vestnik* 25, 1974, 417–423), o luksuzni pasni sponi iz Ljubljane

(Arheološki vestnik 29, 1978, 425–431), večkrat je pregledno predstavil “govorico arheoloških ostalin” o času preseljevanja ljudstev v Sloveniji (Arheološki vestnik 29, 1978, 379–392; Arheološki vestnik 33, 1982, 169–172), rad se je vračal k draveljskim najdbam, h krašenju predmetov (Arheološki vestnik 30, 1979, 441–458) in razlagam zanje, na primer za prstane (Arheološki vestnik 41, 1990, 455–464). Slabetove članke s podobno vsebino najdemo tudi v revijah *Zgodovinski časopis* (39, 1985, 185–191), *Archaeologia Iugoslavica* (17, 1976, 50–53) in *Balkanoslavica* (9, 1980, 9–15; 10, 1983, 29–36) ter v priložnostnih publikacijah, kot sta *Zgodovina Ljubljane: prispevki za monografijo* (Ljubljana 1984, 57–63) in *Avguštinov zbornik* (Kranj 2003, 82–90).

V ospredju Slabetovega delovanja pa je vedno bilo poslanstvo konservatorja, terenskega praktika in pisca konservatorskega etičnega kodeksa. Leta 1984 je zaslužen zasedel položaj direktorja na Republiškem zavodu za varovanje naravne in kulturne dediščine. Na tem mestu si je vztrajno prizadeval za prepoznanje pomena dediščine in uspešno delovanje spomeniškovarstvene službe. Pozneje, ko je postal svetovalec vlade za področje dediščine, je z mlajšimi kolegi enako dejavno sodeloval pri nadgradnji ohranjanja kulturne dediščine. Steletova nagrada za življenjsko delo na področju konservatorstva je bila leta 1996 podeljena pravi osebi – Marijanu Slabetu. Slovensko arheološko društvo pa mu je za njegov prispevek arheologa in konservatorja podelilo nagrado za življenjsko delo leta 2003.

In še nekaj osebnih spominov.

Med letoma 1974 in 1983 je Marijan Slabe večkrat poklical v brežiški muzej in me napotil visoko na Gorjance, kjer so ob cestnih delih odkrili temelje rimske hiše, v Sajevece ob Krki, od koder je kostanjeviški krčmar odpeljal nekaj gomil, in bližnji Stari grad nad Podbočjem, kjer se je na gradišču obetala novogradnja, ter v bližnjo Levakovo jamo, pred katero je že leta 1938 naplavilo “za vozove” človeških kosti. Poslal me je visoko v Posavsko hribovje, kjer je imel kmet v Rovišču pripravljeno kamnito ploščo z vrezanimi črkami, da jo podloži pod enega od stebrov kozolca. Slabe ni omenjal svoje preteklosti, zato sem šele ob pripravi tega besedila izvedel, da je del mladosti med drugo vojno preživel v Kostanjevici in je tudi pozneje

ohranjal stik z okoljem in ljudmi. Prav zbirka predmetov z rimskim prstanom z gemo, nekaj odlomkov lončenine in žensko lobanjo iz Levakove jame, ki so jo nabrali kostanjeviški jamarji, naju je tesneje povezala, saj je želel najdbe zaščititi in objaviti (Arheološki vestnik 27, 1976, 283–288), sam pa sem na njegovo pobudo v majhni jami odkril še sledove s konca bakrene dobe in potrdil poznoantično grobišče.

Z upokojitvijo se je Marijan Slabe s svojo bogato knjižnico slovenskih tiskov priselil na Rimsko cesto v Ljubljani, kjer sva postala delovna soseda. Z mladostnim navdušenjem se je posvetil pisanju o krajih v Polhograjskih dolomitih, ki so mu bili posebej ljubi. O Polhograjski gori (1980) in Dvoru pri Polhovem Gradcu (1990) je pisal že prej, ponovno pa o arheoloških raziskavah na Polhograjski gori v zborniku *Gospod z rožo* (2009) ter v obliki krajepisov o okoliških cerkvah in krajih Horjula (Zaklanec, Podolnica, Koreno). V bližnjem “Ježu” se je zjutraj družil s prijatelji iz svojega konservatorskega kroga, občasno sem se jim pridružil tudi sam.

Generacijska razlika ni dovoljevala, da bi Marijana Slabeta spoznal поблиže. Tako sem šele ob pripravi tega spominskega zapisa naletel na njegovo zbirko črtic *Iverje*, izdano leta 2008 v jeseni njegovega življenja. V njej opisuje spomine dečka na zadnja vojna leta v Kostanjevici na Krki. Pripoveduje o moreči osami kraja in lakoti, ki je pestila kratkohlčanika in družino. Govori o pustoti in molku, ki je prekrival mesto, ter o ljudeh, ki so stopili iz hiš le v največji nuji. O stari sodniji, ki so jo najprej naselili Nemci, potem pa domobranci. O zdravniku, ki je zdravil tudi partizane, in o pribežnikih z nemške strani. “Vse je kazalo na veliko utrujenosti ljudi, ki so živeli v nenehnem strahu pred monotonim mrkom in s hladno kovino prevlečenimi osamljenimi trenutki. Pri številki deset se je oficir ustavil, prenehal mahati z desno roko in jo dvignil. Ker število odbranih očitno ni zadostovalo, so ves postopek ponovili. Kaj neki se bo zgodilo z našim? je spraševala neka ženska soseda. Ob njej se je stiskalo dvoje otrok. Čas je tekel počasi, po polžje, in nenehno nosil v sebi grožnjo smrti. Mrtvim ni do svobode, živim ne do ječe ...”.

Mitja Guštin